

LECTORAAT PROTESTANTS GODSDIENSTIG VORMINGSONDERWIJS

ALS DESEM IN HET DEEG:
VERHALEN DIE VORMEN EN VERBINDEN

Driestar educatief

Onderzoekscentrum

*Samen ontdekken
wat ertoe doet*

Lectoraatsspecial

Nr. 3 - april 2023

Lectoraatsspecial

Geloof in het onderwijs is een actueel thema. Presentator Karim Amghar maakte er laatst een mooie documentaire over. Lees hierover in [onze blog](#). Uit zijn bijdrage maak je op dat ons vak ertoe doet. Het is de moeite waard erin te investeren.

In deze lectoraatsspecial die naar alle betrokkenen gaat, nodigen we je uit met ons mee te lezen over de voortgang van de onderzoeken en de daaraan verbonden nascholing. Sla ook de mededelingen over activiteiten en literatuurtips aan het eind niet over. Reacties en meedenken stellen we erg op prijs. Stuur een mail naar [Jan van Doleweerd](#) of naar een van de leden van de kenniskring.

Veel leesplezier!

Jan van Doleweerd, (associate) lector PC GVO, docent Godsdienst

Marjan Glaudé, onderzoeker Centrum voor Vormingsonderwijs

Hanna de Jong-Markus, docent-onderzoeker, godsdienstpedagoog

Greet Masselink, beleidsmedewerker (na)scholing PC GVO

Lara Schout, regiobegeleider PC GVO, kindercoach

Irma Visser, regiobegeleider PC GVO, godsdienstpedagoog

Lopende onderzoeken

Vormingsverhalen (Irma, Lara en Hanna)

We zijn inmiddels met de reeds opgehaalde verhalen over 'gouden momenten' in de les aan de slag gegaan. Wat doen we dan? We gaan door alle verhalen heen met een kleurpotlood. Inmiddels worden er 15 kleurtjes gebruikt om te coderen welke kwaliteiten we terugzien in de verhalen. Het is supermooi om te zien wat er allemaal gebeurt als het gaat om kinderen tot betekenisgeving te brengen. Deze kleurtjes/kwaliteiten proberen we nu te definiëren. Een volgende stap in het onderzoek is om te analyseren of er ook patronen zichtbaar zijn in gedrag/vaardigheden/inhoud van de lesgevende leerkracht. Dat is namelijk iets waar we van kunnen leren en waarmee andere vakleerkrachten gevoed kunnen worden.

Natuurlijk levert dit onderzoek door alle verhalen heen niet alleen gegevens op, maar ook vragen. Deze vragen zullen we t.z.t. aan de vakleerkrachten voorleggen, want zij zijn de experts en we horen graag hun reacties en inzichten op onze vragen.

Opbrengsten van godsdienstig en levensbeschouwelijk vormingsonderwijs (Marjan Glaudé)

Wat levert het godsdienstig en levensbeschouwelijk vormingsonderwijs op bij leerlingen in de bovenbouw van het primair openbaar onderwijs? Enige tijd geleden heeft het directieurenberaad van het Centrum voor vormingsonderwijs opdracht gegeven tot onderzoek naar dit vraagstuk. Immers, inzicht in resultaten hoort bij goed onderwijs.

Inmiddels zijn tien verkennende casestudies uitgevoerd. Het vormingsonderwijs aan leerlingen in een klassieke vorm en aan leerlingen in een carrouselvorm zijn bestudeerd. Door middel van open en gesloten vragenlijstonderzoek zijn de (leer)ervaringen bij leerlingen nagegaan. Ook bij hun vakleerkracht(en), hun groepsleerkracht en hun ouders is nagegaan of zij veranderingen zien waarvan zij denken dat ze te maken hebben met het vormingsonderwijs. Zij zijn bevraagd via interviews, vragenlijsten en een online enquête.

Het onderzoek is in de afrondende fase. De komende maanden ga ik in gesprek met verschillende groepen zoals het directieurenberaad, regiobegeleiders, vakleerkrachten, zendende instanties, bestuur, kenniskring, etc. Samen duiden we de uitkomst en reflecteren we op betekenis ervan voor onze praktijk.

Prioriteiteninterviews: Vraagstukken uit het werkveld (Hanna)

Acht verschillende vakleerkrachten zijn uitgebreid geïnterviewd over hun ervaringen in het verzorgen van vormingsonderwijs. Het doel was om de vraagstukken die in het werkveld leven, verder te verhelderen zodat het lectoraat en/of de nascholing daarop kan aansluiten. Uit dit onderzoek komen drie belangrijke thema's naar voren: (1) de positie van de vakleerkracht en de positie van het PC GVO, (2) de Bijbelverhalen en de inhoud van de PC GVO lessen, en (3) het werken als professional.

Voor elk van deze thema's geven we hieronder een paar impressies. Ben je geïnteresseerd in het volledige verslag? Stuur dan een mailtje naar [Hanna de Jong-Markus](mailto:Hanna.de.Jong-Markus).

Positie van de vakleerkracht en positie van het PC GVO

- » Veel van de vakleerkrachten, ongeacht hun kerkelijke of theologische positie, herkennen zich in de uitspraak: “In mijn geloof is het belangrijk om een verbinding te leggen met de cultuur en de nood van de wereld. Het geloven in God moet handen en voeten krijgen in ons leven.” Dit biedt een gedeelde basis voor het werken binnen PC GVO.
- » Doelen van PC GVO die door de vakleerkrachten worden genoemd, zijn: dat leerlingen de cultuur beter kunnen begrijpen, begrijpen wat geloven betekent, nadenken over het leven, andersdenkenden respecteren en steun ervaren.
- » Als vakleerkrachten spreken over hun ervaringen op de school, dan is met name van belang of ze zich ‘onderdeel’ van de school en/of het team voelen: Is er interesse van de groepsleerkrachten voor hen? Daarom is het volgens de vakleerkrachten ook belangrijk om tijd te maken om de groepsleerkrachten te leren kennen, waarbij het tegelijkertijd ook van belang is dat de groepsleerkrachten ontdekken wat PC GVO inhoudt.
- » Het voortbestaan van PC GVO is volgens de vakleerkrachten niet vanzelfsprekend. Voor de toekomst is het daarom belangrijk dat scholen het nut (de meerwaarde) van PC GVO inzien en het vak misschien zelfs integreren in de school. Daarvoor moet het duidelijk zijn waar PC GVO voor staat en PC GVO moet zichtbaar zijn, waarbij goede communicatie belangrijk is. Daarnaast zou er nog meer samengewerkt kunnen worden met andere denominaties, en kan de organisatie van PC GVO verbeteren door meer aandacht te hebben voor de vakleerkracht en meer van maatwerk uitgaan. Dat laatste betekent dat er wordt gekeken naar de school en context, en dat dat dan mede bepaalt hoe PC GVO wordt aangeboden.

Bijbelverhalen en de inhoud van de PC GVO lessen

- » Als criteria voor het kiezen van Bijbelverhalen wordt gezegd dat de leerkracht zelf met het verhaal uit de voeten moeten kunnen, en dat het verhaal voor de leerlingen betekenisvol is. Verhalen waarin veel geweld naar voren komt of waar het gaat over wonderen, worden genoemd als voorbeelden van verhalen die lastig zijn om te vertellen. Verhalen over de christelijke feestdagen worden wel vaak gebruikt. De meeste vakleerkrachten geven aan dat ze graag in series werken en met name de verhalen/personen uit het Oude Testament zijn geliefde onderwerpen.
- » Over Godly Play zijn vakleerkrachten enthousiast, maar de organisatie en uitvoerbaarheid vinden ze lastig in te passen in de situatie van hun lessen of ze ervaren dat Godly Play niet bij hen past. Daarom wordt het niet of nauwelijks gebruikt, hoewel soms wel elementen ervan worden toegepast in de lessen.
- » Voordelen van werken in de carousel zijn: scholen vragen om diversiteit en dat kun je op deze manier aanbieden; kinderen die niet per se voor PC GVO gekozen zouden hebben, kun je nu toch iets vertellen; kinderen zitten in hun eigen groep; inventarisatie hoeft niet meer. De nadelen die genoemd worden, zijn: je kunt geen band met de leerlingen opbouwen omdat je ze korter ziet; organisatorisch vraagt de samenwerking met anderen veel; en het is uitholling van PC GVO.

Werken als professional

- » Vrijwel elke vakleerkracht beschrijft dat hij/zij zich in de loop der tijd heeft ontwikkeld, bijvoorbeeld door het ontwikkelen van vaardigheden; het toepassen van andere inhoud en of werkvormen; zichzelf vrijer voelen en meer vertrouwen en ervaring hebben; een sterkere visie op PC GVO hebben en de eigen rol daarbinnen; en door meer kennis te hebben over andere godsdiensten. Daarnaast geven verschillende vakleerkrachten aan dat hun eigen geloof ook wordt verdiept door PC GVO, bijvoorbeeld door steeds met de Bijbelverhalen bezig te zijn of door de vragen die kinderen stellen.
- » Het vinden van aansluiting bij de leerlingen wordt regelmatig als een uitdaging ervaren. Daarbij gaat het met name om het vinden van aansluiting bij moslimleerlingen, jongens, jongere leerlingen en/of groepen met een korte spanningsboog.
- » De geïnterviewde vakleerkrachten hebben geen behoefte aan spirituele inspiratie vanuit PC GVO. Hun inspiratie halen ze uit andere mensen of gelovigen uit heden of verleden, de scholing van Godly Play, de kerk(elijke gemeente), persoonlijk Bijbel lezen, studie/lezen of kunst (muziek, creativiteit).

Ontmoetingen op de brug (Jan)

In het praktijkonderzoek Ontmoetingen op de brug bieden we nieuwe perspectieven over wat er in de ontmoeting tussen het Bijbelverhaal en de leefwereld van leerlingen gebeurt. Met deze inzichten vergroot de vakleerkracht zijn professioneel handelen. Betrokkenen zijn vakleerkrachten (via de nascholing en leergemeenschap), regiobegeleiders, leden van de kenniskring, experts en andere onderzoekers op het gebied van levensbeschouwelijk onderzoek die meerdere cycli systematisch betrokken worden bij het thema. Het basisidee is een voortdurende verfijning van je denken, gebouwd op een fundament van reflectie over de ervaren kansen en belemmeringen. Dit alles verbinden we aan andere onderzoeken in het lectoraat en brengen we bijeen in een bronnotitie.

In het najaar en de winter waren er rondom het thema Hoop en kwetsbaarheid (Verhalen over Elia) in Groningen en Middelburg nascholingsbijeenkomsten waarin we met elkaar leservaringen deelden.

In dit voorjaar verdiepen we het thema in een drietal leergemeenschapbijeenkomsten (online). Samen zoeken we naar antwoorden op vragen over de taal die je gebruikt, de inbreng van zowel jouw geloofservaring als die van je leerlingen, het maken van relevante verbindingen tussen het Bijbelverhaal en de leefwereld van leerlingen, enz.

Een aantrekkelijke eindpublicatie (Hanna, Marjan, Jan)

De voorbereidingen zijn getroffen. Een klankbordgroep helpt ons. Medio 2024 verschijnt een publieksvriendelijke publicatie waarin de opbrengsten van het lectoraat gebundeld worden. Dit is een boekje dat speciaal voor jullie als vakleerkrachten wordt geschreven en dat herkenbaar, inspirerend en helpend zal zijn bij het werk dat je doet. Je moet het met plezier kunnen lezen en we willen graag ook iets van de dagelijkse praktijk laten zien. Daarom: Misschien heb jij nog een mooie, ontroerende of kenmerkende tekening, of is er een uitspraak van een leerling die je altijd is bij gebleven... Stuur hem naar ons op en wie weet kan dit een plekje krijgen in de publicatie! Mailen kan naar [Hanna de Jong-Markus](mailto:Hanna.de.Jong-Markus). Je kunt natuurlijk ook nog steeds je "parels" insturen: goudenmomenten@pcgvo.nl.

Inspiratiedag (Lara, Irma, Jan)

Het was een gekoesterde wens: een Inspiratiedag voor alle vakleerkrachten en medewerkers van PC GVO. Tijdens het verkennende onderzoek dat aan het lectoraat voorafging, was deze behoefte aangegeven. Vrijdag 6 oktober 2023 is het zover! Een echte Inspiratiedag, en deze dag is voor jou! Thema voor deze dag is: "Ontmoeting bij de Bron". Vrijdag 6 oktober 2023 zal een dag zijn van ontmoeting en inspiratie vanuit vele verschillende bronnen. Bekende en onbekende namen hebben hun medewerking aan deze dag reeds toegezegd. Spoedig meer informatie daarover. Het betekent in ieder geval een grote diversiteit aan workshops en activiteiten! Mogen we jou: vakleerkracht PC GVO, regiobegeleider, kantoormedewerker, pabostudent aan de Driestar, bestuurder en belangstellende ook begroeten op deze dag?

Stemmen uit het werkveld/ gouden momenten etc.

Merels

Een parel uit de GVO les van Heidi Ebbers

...en nu vraag ik me af, kun je met dieren praten?

Het is bijnaierendag en met groep 3/4 heb ik het prentenboek Franciscus en de dieren (Piet Grobler, 2018) gelezen en bekeken. Het prentenboek gaat over de speciale band die Franciscus had met dieren, hij kon zelfs met dieren praten! Samen verwonderen we ons over het verhaal en ik stel een verwonderingsvraag: ...en nu vraag ik me af, kun je met dieren praten?

“Jazeker juf!!!”, W. springt op van zijn stoel en gaat staan om zijn woorden kracht bij te zetten. Met een ernstig gezicht vervolgt hij: “Ik kan Merels!” “Merels? Wauw, wat zou ik dat graag kunnen!”, bedenk ik mij hardop. Ik heb geluk want W. wil ons heel graag een lesje Merels geven. We leren van hem hoe we “hallo” in het Merels kunnen zeggen. En we spreken af dat wanneer we in de pauze een Merel op het schoolplein zien we hem proberen te begroeten in het Merels. (En dat valt nog niet mee wanneer je in groep 3/4 zit en twee voortanden mist). Die week hoor ik telkens “Merels” als ik door het dorp fiets en probeer me voor te stellen waar ze het over hebben. Door het enthousiasme van W. luister ik nu veel bewuster naar de vogelgeluiden en ik herken tussen de merels ook een duif.

De volgende woensdag komt W. naar me toegerend als hij me op school ziet. “En juf, lukt het al een beetje met het Merels?” Ik antwoord dat ik het nog best moeilijk vind en vertel hem dat ik laatst ook een duif hoorden en vraag: “Spreek je ook Duifs?” W. zegt: “Ja, ik kan het wel maar het is een stuk lastiger.” Een juf die een stukje van ons gesprek opvangt vraagt verbaasd aan W.: “Kun jij Duits?” “Nee juf, geen Duits...Duifs!!”

Wanneer ik 's middags naar huis fiets heb ik een liedje in mijn hoofd dat we met onze gospelband wel eens in Kinderdiensten zongen. Het laatste couplet vond ik altijd zo grappig:

*Hoe zal het in de hemel zijn, hoe gaat het er aan toe?
Helpen dan de engelen bij alles wat ik doe?
Maar kan ik die engelen eig'lijk wel verstaan,
want ik heb met Engels nooit m'n best gedaan.*

Volgende week toch maar eens vragen of W. ook Engels spreekt...

(Het lied “Hoe zal het in de hemel zijn” is te beluisteren via Youtube)

Nascholing vanuit het lectoraat

Hoop in kwetsbaarheid (Jan)

Tussen donderdag 30 maart en 11 mei 2023 zijn er drie online leergemeenschapbijeenkomsten waarin we de praktijk van het vertellen van de verhalen samen delen, onderzoeken en proberen te verbeteren.

Parels op papier (Irma, Lara en Hanna)

Hierboven zag je al een impressie van het onderzoek naar Vormingsverhalen. Onderdeel daarvan is de cursus 'Parels op papier'. Voor wie wil: De cursus wordt op 12 mei nog een keer gegeven. Misschien wil je 'm niet zelf doen, maar ken je een collega die dit ook leuk gaat vinden. Stel hem of haar op de hoogte en maak ze enthousiast. Opgeven kan bij: <https://www.vonkt.nl/scholing/cursus/246/parels-op-papier>.

Overige nascholing (Greet)

Woensdagmiddag 25 januari 2023 werden tijdens een feestelijke middag 13 certificaten uitgereikt voor het interne PC GVO-scholingstraject voor nieuwe vakleerkrachten. De middag begon met een kleine viering in de kapel van het landelijke dienstencentrum gevolgd door de uitreiking van de certificaten. De tutoeren hadden er veel werk van gemaakt en spraken de gediplomeerden individueel toe. De sector-brede opleiding is 2 februari jl. begonnen. Intussen onderzoeken we of er genoeg studenten zijn om in september 2023 een derde ronde van onze interne scholing op te starten.

De nascholing voor dit schooljaar loopt naar het einde. Wil je nog een nascholing volgen: kijk dan op de website. In ieder geval wordt de nascholing Parels op Papier aanbevolen!

Intussen zetten we ook de nascholing voor volgend schooljaar 2023-2024 in de steigers. We proberen zoveel mogelijk rekening te houden met de top 3-top 5 en de spreiding over de regio's.

Webinars

Heb je onze webinars gemist? Kijk ze terug op de website van PCGVO: Visie op Vorming, Licht en Donker, Omgaan met religieuze diversiteit en Vormingsgesprekken met kinderen. Onze eerst volgende webinar is op 1 juni 2023 van 16.30-17.15 uur. Lara Schout gaat dan samen met een vakleerkracht op zoek naar de lessen die we trekken uit het onderzoek naar vormingsverhalen. We zitten nu nog in een onderzoekende fase, maar wat denken we nu al te zien bij vakleerkrachten als het gaat om wat 'een betekenisvolle les' is, en wat kun je daarmee in je eigen praktijk als (vak)leerkracht? Houd de informatiekkanalen in de gaten voor meer informatie en om je te kunnen inschrijven voor deelname.

Events/conferenties e.d.

10-14 juli 2023: Religious Education Association

De Religious Education Association behandelt in haar jaarlijkse online vergadering van 10-14 juli 2023 het thema Whose Children Are They? Het gaat om de vraag wie verantwoordelijk is voor het religieus onderwijs voor de nieuwe generatie.

Klik [hier](#) voor meer informatie.

31 mei 2023: Sector-brede dag voor vormingsonderwijs

Op 31 mei 2023 organiseert het Centrum voor vormingsonderwijs (CVV) een studiedag met als titel: De 7 smaken van het CVV. We hopen op een uitwisseling tussen de vakleerkrachten van alle denominaties van het CVV. In het middagprogramma zullen 2 workshoprondes zijn. Het PC GVO verzorgt een workshop in samenwerking met het Lectoraat. Als thema hebben we gekozen voor verhalen vertellen en waar ontmoeten wij elkaar op de brug?

Literatuurtips, documentatie e.d

Proefschrift Eveline Oostdijk

17 november jl. is Eveline Oostdijk gepromoveerd. De titel van haar proefschrift is: 'Leren zelf denken en samen leven: humanistisch vormingsonderwijs op de openbare school'. Het is een interessant onderzoek waarin ook vakleerkrachten van andere denominaties veel herkenning zullen vinden.

Klik [hier](#) om het proefschrift te lezen.

Rapport 'Hoe diversiteit in de klas leren benutten?'

Veel leerkrachten op scholen in grootstedelijk gebied staan elke dag voor een klas waarin de verschillen tussen de achtergronden van leerlingen groot zijn. Deze verschillen tussen leerlingen in moedertalen, culturen en gebruiken nemen toe. Het rapport 'Hoe diversiteit in de klas leren benutten?' doet verslag van een onderzoek waarin de vraag centraal stond: *Hoe kunnen leerkrachten (leren om) diversiteit in de klas (te) benutten voor het creëren van een inclusieve leeromgeving?*

Het rapport is [hier](#) te downloaden (website Kohnstamminstituut).